Naturskyddsföreningen
Nynäshamn

Rapport från exkursion i Skogsriket Södertörn med politiker, tjänstepersoner och naturskyddare

2017-06-25

Text: Tore Söderqvist

Foton: Leif Branting

Kontaktuppgifter, Nynäshamns Naturskyddsförening:
e-post: nynashamn@naturskyddsforeningen.se
hemsida: nynashamn.naturskyddsforeningen.se

Rapport från exkursion i Skogsriket Södertörn med politiker, tjänstepersoner och naturskyddare

I högsommarvärme och sol samlades fredagen den 19 maj 2017 följande tjugo personer kl. 10.00 vid Segersängs station för en exkursion i en liten del av de stora skogsområden som Nynäshamns kommun äger genom ett markköp 2013 (den s.k. ”Stockholmsmarken”):

- Tony Björklund (SD), politiker, Nynäshamns kommun
- Leif Branting, Nynäshamns Naturskyddsförening
- Eva Dannstedt Branting, Nynäshamns Naturskyddsförening
- David Eiderbrant, Skogssällskapet, Peter Svedbergs företrädare som markförvaltare
- Catrine Ek (MP), politiker, Nynäshamns kommun
- Eva Eriksson, Naturskyddsföreningen i Huddinge
- Ronny Fors, Naturskyddsföreningen i Nacka och Skogsgruppen vid Naturskyddsföreningen i Stockholms län
- Sofia Hofstedt, mark- och exploateringschef, Nynäshamns kommun
- Patrik Isestad (S), politiker, kommunalråd, Nynäshamns kommun
- Hanna Lilja, kommunekolog, Nynäshamns kommun
- Malin Löfgren, kommunekolog, Haninge kommun
- Martin Olofsson, Nynäshamns Naturskyddsförening
- Per Ranch (Sorundanet), politiker, Nynäshamns kommun
- Barbro Runnqvist, Nynäshamns Naturskyddsförening
- Peter Svedberg, markförvaltare, Nynäshamns kommun
- Marcus Svinhufvud (M), politiker, Nynäshamns kommun
- Tore Söderqvist, Nynäshamns Naturskyddsförening
- Anders Tranberg, Stockholms Naturskyddsförening och Skogsgruppen vid Naturskyddsföreningen i Stockholms län
- Sara Vall, planarkitekt, Nynäshamns kommun
- Ulf Zetterstedt, Naturskyddsföreningen i Haninge

Exkursionen var ett gemensamt arrangemang av Nynäshamns Naturskyddsförening och Nynäshamns kommun. Syftet var att ge kännedom om tankarna med *Skogsriket Södertörn* och för att ge deltagarna möjlighet att gemensamt uppleva skogsmiljön i verkligheten. Inbjudna var politiker, kommunala tjänstepersoner och Naturskyddsföreningarna på Södertörn. Glädjande nog fanns representanter för samtliga inbjudna grupper bland deltagarna, vilket berikade diskussionerna under exkursionen. Den här rapporten försöker sammanfatta några av intrycken och diskussionerna vid exkursionens olika anhalter. Rapporten gör inte anspråk på att vetenskapligt utvärdera styrkor och svagheter i de argument som framfördes i diskussionerna utan ska läsas som ett referat av de olika inläggen i diskussionerna.

Exkursionen inleddes vid Segersängs station med att Peter Svedberg berättade om den 2440 hektar stora ”Stockholmsmarken”, varav 2050 hektar skog. Sedan 2013 ägs alltså dessa marker av Nynäshamns kommun. Eva Dannstedt Branting berättade om dessa skogar som en del av *Skogsriket Södertörn*, med höga biologiska värden, men även en tillgång för naturupplevelser och rekreation för boende både lokalt och i mer centrala delar av Storstockholm. Eva berättade också om de tankar som finns om samarbete mellan de

kommuner som delvis ingår i Hanvedenkilen[1]. Kommunerna kan tänkas värna den befintliga kilen och, som i Nynäshamns fall, även utöka kilens utbredning söderut.

Exkursionsdeltagarna börjar samla sig i solskenet vid Segersängs station.

Efter inledningen började deltagarna promenera norrut från Segersängs station längs den rutt som framgår av nedanstående karta. Under exkursionen gjordes tio stopp, och det ungefärliga läget för varje stopp är markerat på kartan med blåa rutor.

[1] Hanvedenkilen är en av Stockholms gröna kilar, dvs. ”stora, sammanhängande grönområden i anslutning till bebyggelsen som har flera sammanfallande värden” (http://rufs.se/sakomraden/gronstruktur/grona-kilar/) Tillsammans utgör kilarna stora naturområden i Stockholms län.

Exkursionsrutten (rödstreckad) och de tio stopp (blåa rutor) som beskrivs i rapporten.

Stopp 1: Vid grusvägen norr om Segersängs station.

Sara Vall berättade om Nynäshamns kommuns arbete med att ta fram ett planprogram för Västra Segersäng. Där har SMÅA planer på att bygga 200 småhus. Rikligt med fornlämningar på höjderna väster om Segersängs station och behovet av en bättre väg till och från Segersäng komplicerar bilden och talar för ett större grepp. Kommunen avvaktar just nu Trafikverkets åtgärdsvalsstudie för vägen.

Stopp 2: Vid asfaltvägen mellan järnvägsövergången och Sörmlandsleden.

På ena sidan asfaltvägen många döda träd på grund av ett tidigare bäverdämme. Attraktiv miljö för hackspettar. På andra sidan höga granar relativt nära vägkanten. Riskfyllt om någon av dessa granar faller ner över vägen. Allmänt behov av att ta hänsyn till den förhöjda risken för vindfällen i nya bryn efter avverkning på grund av de nya vindförhållanden som uppstår.

Stopp 3: I skog på torvmark en bit in längs Sörmlandsleden.

Bra skogstillväxt på sådan mark om den hålls dränerad. Diskussion om lågor[2] och skog med mycket död ved som livsmiljöer. Gammelskog utmärks av en kontinuitet av lågor, och det kan ta 50-100 år att få till en sådan kontinuitet. En lärkfalk passerade ovanför trädtopparna. Någon menade att om man lämnar skogen som den är finns en risk för spridning av granbarkborre. Därför reglerar skogsvårdslagen hur mycket död ved som är tillåtet att lämna kvar. Någon annan ifrågasatte hur stor risken för spridning av granbarkborre egentligen är, och påpekade att granbarkborren kan ses som en naturvårdare på så sätt att granar som dödas av granbarkborre har större biologisk mångfald än andra granar – den drar åt sig andra arter. Någon menade att risken att granbarkborren sprider sig till produktionsskog skulle kunna minska om man ser till att ha stora sammanhängande arealer för naturskog, så att de inte är lika insprängda i produktionsskog som de ofta är idag.

På väg mellan stopp 3 och 4 längs en av Sörmlandsledens spångar.

Stopp 4. Vid de två stora hasselbuskagen efter spängerna.

Stoppet illustrerade hur kraftigt kuperat Södertörn är. Detta begränsar möjligheterna för skogsbruk. Mellan hällmarkerna på höjderna och sankmarkerna längst ned i sänkorna finns en bra men liten produktionsyta. Den här begränsningen för skogsbruk ger bra möjligheter till naturvård. Den kuperade naturen på Södertörn ger en rik variation av naturtyper, och någon menade att av detta följer ett särskilt ansvar att bevara den biologiska mångfalden i dessa trakter.

[2] Låga = dött, liggande träd (www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog/skoglig-ordlista/).

Nynäshamns kommun har i nuläget ingen detaljerad skogspolicy, men enligt kommunen ska skogsbruket på kommunens marker bära sig ekonomiskt. Peter Svedberg vill dock föra fram en vision där det ingår att arbeta med att gynna närrekreation och kulturvärden. Nynäshamns kommun tillämpar inte kontinuitetsskogsbruk (hyggesfritt skogsbruk), medan man i Haninge kommun talar om att införa sådant skogsbruk, t.ex. blädning[3]. Frågan är dock vad man egentligen menar med kontinuitetsskogsbruk, och medför det inte en risk att man driver skogarna mot mer och mer gran? I alla händelser behövs en preciserad målbild för skogsbruket och en dialog med inblandade parter. För att få ett mer hänsynstagande skogsbruk i kommunerna som helhet är det vidare viktigt med dialog även gentemot privata markägare, vars kunskap om t.ex. nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt på sina marker kan vara dålig.

En präktig hassel vid stopp 4.

Stopp 5: Vid sjön Tärnan.

En fin rastplats längs Sörmlandsleden med sjöutsikt och vid en nyckelbiotop (bestånd 305 i Nynäshamns kommuns skogsbruksplan). En typisk målpunkt som bör förädlas och göras känd. Man måste ta vara på det som finns. Det fanns ingen skylt vid Segersängs station som talade om hur man kommer till den här målpunkten. Vem tar ansvaret för bättre skyltning?

Som framgår av Nynäshamns kommun översiktsplan (s. 69) ligger den här platsen i den södra änden av Hanvedenkilen, en regional grön kil som här även består av en regional grön

[3] Blädning = avverkning med syfte att gallra i en fullskiktad skog utan att dess struktur ändras (www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog/skoglig-ordlista/).

värdekärna. Som framgår av översiktsplanen fortsätter en lokal grön kil söderut som norr om Muskan ansluter till en lokal grön värdekärna. Sådana klassificeringar och att ha aktuella fakta om naturvärden genom t.ex. inventeringar är mycket viktiga att ha på bordet för att kunna göra kloka avvägningar mellan olika intressen framöver.

Utsikt från rastplatsen över sjön Tärnan.

Stopp 6: I en backe upp från sjön i nyckelbiotopen (bestånd 305).

Ett fint skogsparti med lågor av varierande ålder. Gammelgranslav och grön sköldmossa hittades. Grön sköldmossa är fridlyst och förtecknad i artskyddsförordningens (2007:845) bilaga 1. Den växer vanligen på gamla granlågor. Både grön sköldmossa och gammelgranslav är signalarter[4] för skog med höga naturvärden.

En diskussion följde om man kan lämna sådana här fina skogspartier ifred. Någon ansåg att det bara resulterar i att granen tar över. Någon annan menade att så är det inte nödvändigtvis, eftersom det alltid uppstår störningar, t.ex. vindfällen. Detta bemöttes med att det krävs större störningar än enstaka vindfällen för att granen inte ska ta över – förr var det elden som bidrog till att tall inte konkurrerades ut av gran.

[4] Signalarter är arter som indikerar miljöer med höga naturvärden, se Skogsstyrelsens bok *Signalarter* och *Handbok för inventering av nyckelbiotoper*.

Fint fynd av signalarten grön sköldmossa vid stopp 6.

En granlåga och lyssnande exkursiondeltagare.

Stopp 7: I äldre granbestånd på torvmark.

Ca 130 år gammalt. Eftersom det står på torvmark blir rotsystemet ytligt. Vid blåsigt väder märks detta genom marken gungar. Anledningen till att beståndet står oavverkat är på grund av att det är dyrt att komma åt (ingen väg). Därför uppstår en slags spontan avsättning av beståndet till naturvård.

Deltagarna bland äldre granskog vid stopp 7.

Stopp 8: På östra sidan av järnvägen.

Lunch – mycket uppskattad sådan! Detta stopp omgavs av produktionsskog. En frihuggen ek och några sälgar betraktades också av deltagarna. Sälgens stora betydelse som nektarväxt åt insekter betonades. Den är också värdväxt för fjärilsarter som sorgmantel och vinbärsfuks.

En välkommen lunchpaus vid stopp 8.

Stopp 9: Vid gles, fin skog i bestånd 354.

Från Källvägen vek vi av åt öster på en basväg som går in vid det jakttorn som är märkt ”kundparkering”. Efter bara ca 100 meter kunde vi betrakta en vacker, gles skog med gamla, grova tallar. Om sådana tallar avverkas går de nuförtiden till att bli pappersmassa, eftersom det idag är väldigt få sågverk som kan ta hand om tallar med sådan grovlek.

Vad ska man ha för skogsbruksmetoder? Någon tyckte att det finns väldigt stora kunskaper om produktionsperspektivet enligt gängse metoder, men däremot vet man mycket mindre om alternativa metoder. Man tenderar att titta på kostnader och inte så mycket på intäkter. Någon annan menade att man bör satsa på överhållning – om man avverkar först efter 100 år istället för efter 70 år ökar virkesvärdet samtidigt som naturvärdena ökar.

En annan aspekt som framfördes är att det som är kostnader för en del av samhället/kommunen (t.ex. kostnad för naturhänsyn) är en intäkt för en annan del av samhället/kommunen (t.ex. bättre folkhälsa genom rekreation i skog), så vid avvägningar måste man ha ett brett samhällsekonomiskt perspektiv, och även väga in social hållbarhet.

För- och nackdelar med markberedning efter avverkning, t.ex. harvning, diskuterades. Den stora fördelen ur skogsbrukssynpunkt är att trädplantor etableras snabbare. Till nackdelarna hör kväveutlakning (som bidrar till övergödning i vattendrag och hav), störningar av svampmycel, skador av oupptäckta fornlämningar och, vid ovarsam markberedning, skador i markskiktet som består under mycket lång tid.

Vikten av att inte fragmentera skogar med höga naturvärden framhölls. Isolerade öar av reservat klarar inte av att bevara den biologiska mångfalden. Någon menade att den

nödvändiga omfattningen av reservat beror på vilka skogsbruksmetoder som används. Med ett skogsbruk som tar större naturhänsyn skulle behovet av omfattande reservat minska. Rent allmänt behövs nya styrmedel i skogspolitiken – markägare ska inte behöva vara rädda för att ha eller hitta naturvärden på sina marker.

Det här är en plats med höga rekreationsvärden! Dessutom nära de som bor i Segersäng. Så hur ska man sköta den här fina skogen framöver? Det är den stora frågan, särskilt eftersom det saknas riktlinjer för skogsförvaltningen i Nynäshamns kommun. Ska det bara bero på hur mycket pengar som behöver komma in i kommunkassan? Nej, det finns ju tydliga riktlinjer i andra kommuner. Och flera deltagare efterfrågade ett mer långsiktigt perspektiv – det ska inte skövlas och gamla misstag ska inte göras om. Både dagens och kommande generationer måste ha tillgång till fina skogar.

Gammal grov tall vid stopp 9.

Stopp 10: Längs Källvägen nära Segersängs samhälle.

Här borde skogen verkligen skötas så att den gynnar närrekreationen för de som bor i Segersäng. Vi betraktade ett skogsparti som troligen var en åker i början av 1900-talet. Landskapet berättar, och i skogen finns spännande saker att se både i stort (t.ex. jättetallar) och smått (t.ex. lavar). Detta bör man sprida information om, t.ex. med hjälp av skyltning och appar.

Efter detta stopp avslutades exkursionen vid ca kl. 15.00. Det rådde enighet om att det var bra att deltagare med olika synsätt på det här sättet kunde vara ute och uppleva skogsmiljöer tillsammans och få tillfälle att diskutera skogsbruk och naturvård.

I skogen finns spännande och vackra saker att se i smått och stort, och även när man tittar nedåt, rakt fram och uppåt.